

Pilíšan

Apríl 2003 ◦ Ročník V. ◦ Číslo 1 ◦ Časopis obyvateľov obce Mlynky

Znovu máme svoje noviny Pilíšan oživa

Milí čitatelia, Mlynčania,

dostávate do rúk prvé číslo našich obnovených novín, ktoré vychádzali (dvoj)mesačne v rokoch 1995 až 1998. Piaty ročník Pilíšana teda prichádza po takmer päťročnom odmlčaní v nádeji, že tentokrát sa bude môcť dožiť nielen predškolského, ale aj mužného veku. Prvé miestne noviny v histórii Mlynkov budete dostávať opäť ako dar obecnej a našej slovenskej samosprávy, a to ročne aspoň štyrikrát alebo šesťkrát. Veríme, že Pilíšan vám bude prinášať ozajstnú radosť a potešenie.

Úlohou Pilíšana ako verejného (tlačového) fóra zostáva pravidelne informovať o našich spoločných starostiach a radoostiach v znamení hesla „o nás - pre nás“. O práci vedenia obce a iných verejných záležitostiach budeme informovať z prvej ruky a nie cez zlomyseľné, skresľujúce klebety. Chceme pritom poskytnúť možnosť každému Mlynčanovi, aby aj písaním do našich novín sa zapojil do miestneho verejného života. Ide nám však aj o prehlbovanie zdravého lokál-patriotizmu a pocitu spolupatričnosti. V neposlednom rade sa musíme snažiť aj o to, aby sme tu, pod Pilíšom pretrvali (aj) ako Slováci. (red.)

Môžeme byť hrdí na svojich Mlynky bez mlyna, no nie bez slovenskej kultúry

Naša dedina, Mlynky, počas svojej histórie nikdy nezaznamenala takú vysokú úroveň vzdelanosti jej obyvateľov, ako práve v poslednom období. Nebolo by od veci zmapovať, koľko Mlynčanov má dnes univerzitné a vysokoškolské vzdelanie, koľkí majú maturitu a koľkí získali nejaké odborné vzdelanie po ukončení 8. triedy základnej školy.

Vieme, že pred druhou svetovou vojnou iba dvaja Mlynčania (notár **Jozef Seifert**, neskôr **Szellő** a rektor **Jozef Gajan**) mali maturitu (ten druhý dokonca aj zo slovenčiny!), a v 19. storočí vieme iba o jedinom prípade, keď syn mlynského učiteľa **Martina Kavana - Baltázár Kavan** - vyštudoval v Ostrihome slovenskú učiteľskú školu a 30. júla 1870 získal učiteľskú listinu.

Oproti tomu dnes máme celý rad diplomovaných ľudí, ne jeden z nich vyštudoval svoj odbor na Univerzite Komenského v Bratislave! Bolo by načas zhotoviť presný výkaz týchto údajov, aby naše slová o tejto dôležitej veci neuviazli len na úrovni všeobecnosti, aby sme mohli byť konkrétni. Snáď každý z našich vzdelaných ľudí niečo urobil, napísal, čo by sa nám nemalo

stratiť. Myslím tu aj na *diplomové práce*, ktoré často obsahujú vzácne informácie o rôznych odvetviach našej kultúry. Napr. diplomová práca **Júlie Likovej** sa zaoberá staviteľstvom a odevom našich predkov, **Laco Jánsky** spracoval naše nárečie, **Koloman Papuček** opísal rôzne remeslá našej dediny a pod. Tieto vzácne práce sa nachádzajú často iba na univerzitách, v múzeách, v lepšom prípade na poličke domácej knižnice jednotlivcov. Čiže sú iba ťažko prístupné pre obyčajného Mlynčana. Všetky tieto práce by sa pomerne ľahko dali odkopírovať a uložiť napr. v knižnici slovenskej samosprávy našej dediny, to jest sprístupniť ich širokej verejnosti.

Máme pekne zozbierané a knižne vydané ľudové piesne (**Gregor Papuček: Zahučali hory** 1983), knižne nám vyšla najprv ukážka (38) našich rozprávok (**Štefan Lami: Rozprávky spod Pilíša** 1982), neskôr krásna zbierka 77 ľudových rozprávok spod Pilíša (**Štefan Lami - Gregor Papuček: Drotár podrotuje slnečko** 1999) a v nej štúdiá o našom peknom nárečí západoslovenského typu.

(Pokračovanie na 2. strane)

ŠECKÝM NAŠÍM ČITATELOM
VINŠUJEME RADOSTNÉ
VELKONOČNÉ SVÁTKY!

Rozhovor s tetou **Julianou Pauleňákovou**, rod. **Genskou** si môžete prečítať na 3. strane.

Môžeme byť hrdí na svojich

Mlynky bez mlyna, no nie bez slovenskej kultúry

(Dokončenie z 1. strany)

Máme vo veršoch spracovaní ukážku z ešte archaického spôsobu života našich predkov (*Laco Klaus: Vďaka* 2001), a napokon vyšiel aj prvý zväzok monografie našej dediny (*Gregor Papuček: Mlynky a okolie* 2000). A ako zlatý klinček na tom všetkom *katolícky spevník (Ildika Fúziková Klauszová: Aleluja)* obsahuje aj slovenský text našej *pilišskej hymny!* Pravda, to stále ešte nie je všetko, veď naša dedina dnes už má aj svoju *krásnu literatúru*, celý rad samostatných zbierok básní a krátkych próz, ba mali sme - a opäť máme - už aj svoje slovenské noviny.

Neviem, či sa naši Mlynčania, a hlavne nimi do vedenia obce zvolení poslanci, zamysleli už nad tým, *čo všetko by sa s takým bohatstvom dalo a malo urobiť?* Aby sme nepochodili opäť ako s tým našim posledným mlynom, ktorý dnes mohol byť vyhl'adávanou turistickou atrakciou, keby sme si ho neboli dali odlifrovať do šrotu. Ostali sme *Mlynky - bez mlyna*. Nebolo by múdre, keby sme pri takýchto možnostiach ostali *Slovákmi - bez slovenskej kultúry*. Málo takých dedín je v Maďarsku, ktoré by toľko boli urobili za záchranu a zveľaďovanie svojho kultúrneho bohatstva. Môžeme byť naozaj oprávnené hrdí na tieto naše výsledky.

Môžeme, ale akosi *nie sme*. Ako keby sme nedokázali dostatočne si uvedomiť *veľkoleposť našich možností*. Je takmer nepochopiteľný aj ten zvláštny

čudný jav, že niektorí naši vzdelanci akoby potvrdzovali to - aspoň podľa mňa trochu hlúpe - pravidlo, podľa ktorého *nikto nemôže byť prorokom vo svojej vlastnej dedine*. Bolo by dobre pozrieť sa na vec, čo je tomu príčina, čo im bráni v tom, aby sa aktívne zapojili do záchranu nášho slovenského kultúrneho dedičstva, jeho pestovania a rozvíjania. V záujme spoločného zamyslenia sa by bolo rozumné zvolať *stretnutie slovenskej inteligencie našej dediny* a na základe pravidla „*všetci ľudia všetko vedia*“, vyjasniť si, v čom vází príčina tohto stavu, poradiť sa o týchto otázkach a pomôcť jeden druhému. Práce by tu bolo veľa a kto ju má vykonávať, ak nie tí školení a najškolenejší?

Je tu veľmi namieste zdôrazniť aj skutočnosť, že naša dedina má dnes opäť *také vedenie, ktoré* - ak to správne vidím, - *je priaznivo naklonené takýmto rozumným podnetom*. Máme starostu, ktorý pochádza z našich radov, chápe naše problémy a potreby. A máme aj *slovenskú samosprávu*, o predsedníčke ktorej platí to isté. Využime tieto priaznivé okolnosti a *urobme všetko, čo je v našich silách*, aby sme našu bohatú a prekrásnu starodávnu kultúru nie stratili, lež zachránili a ďalej rozvíjali, obohatili o nové prvky.

Všeličo sa už urobilo, ale je tu najvyšší čas *pokročiť ďalej*. Pôjde to len tak, ak najprv sprístupníme a spoznáme to doteraz urobené. Ukážme ľuďom prácu učiteľa *Laca Jánskeho*, učiteľa *Laca Klauza*, básnika a publicistu *Imricha Fuhla*, a ozaj bez vzbudzovania akéhosi dojmu neskromnosti, venoval by som do pozornosti *aj svoje knižky*, ako aj práce ďalších našich autorov. A nikdy by sme nemali zabúdať ani na tých jednoduchých, síce nie univerzitou, zato *našou pilišskou ľudovou kultúrou* vyškolených ľudí, *bez ktorých by tí školení nemohli ani byť*, ani vydať prekrásne zbierky piesní, rozprávok, básní a próz, takých vzácnych ľudí ako boli tetka *Kata Pavleňáková*, strýko *Jozef Glück*, tetka *Mariša Jánska* a mnohí ďalší, ktorí ako informátori (viď zborník *Zahučali hory* a knihu rozprávok *Drotár podrotuje slnečko*) sa natrvalo zapísali do histórie kultúry našej dediny. To všetko je to, na čo môžeme byť hrdí, čím sa môžeme preukázať svetu a obohatiť ho.

Gregor Papuček

List z Nórska

*O básnickej zbierke
Dvomi chodníkami*

Oslo, 09. 02. 2003

Vážení páni Papučkovci!

Prijmite moju najúprimnejšiu vďaku za novoročný vinš, ako aj za Vašu vzácnu knižku Dvomi chodníkami s autorskými venovaniami. Je veru zriedkavosťou, že otec a syn vydajú spoločné dielo na takejto literárnej úrovni.

Vašu knižku, ozdobenú vtipne riešenou kolážou na obálke i perfektnými Zlatkovými ilustráciami, som si s potešením prečítal. Ako autori sa navzájom výborne dopĺňate: pán Papuček-otec sa už vo vstupnej stati otvorene hlási k angažovanej literatúre a predstavuje sa tu predovšetkým ako neochvejný zástanca Slovákov v Maďarsku, pričom však nešetří kritikou ani do vlastných (slovenských) radov. Osobnejšie ladené, reflexívne básne, viaceré básnické preklady, dôverná znalosť básnického remesla, ako aj zmysel pre humor (prejavujúci sa najmä v satirických básňach) však prezrádajú aj silné citové a estetické zázemie, bez ktorého by angažovanosť a kritika nevyzneli tak presvedčivo a mnohostranne, ako sme toho svedkami. Toto by mohlo naznačovať - a ja osobne som vždy bol presvedčený -, že medzi umením angažovaným a umením estetizujúcim nemusí byť nijaký rozpor. Nakoniec, presvedčujú nás o tom aj mnohí vynikajúci slovenskí básnici spred r. 1918. Mimo chodom, mne osobne sa zdá, že sonet Slovenčina moja láska je inšpirovaný Vajanského sonetom Prísaha i Jesenského sonetom Slovenčine. Alebo sa mýlim?

Zlatkova básnická výpoveď má podstatne iné, no nemenej zaujímavé zafarbenie. Od prvých básní z detstva až po poviedku Reinkarnácia (a rovnako aj v jeho kresbách), sa vinie tónina hravosti, humoru a irónie, niekedy s prvkami grotesknosti a absurdity, ktoré však nie sú cynickým úškl'abkom, ale (ako ukazuje predovšetkým už spomínaná poviedka Reinkarnácia) autentickým odrazom určitej ľudskej skúsenosti. Ťažko mi je posudzovať, nakoľko tento životný pocit vyplýva zo skúsenosti Slováka v Maďarsku a nakoľko je to všeobecne platný životný postoj dnešného idealisticky cítiaceho mladého Európana. V každom prípade prezrádajú tieto texty literárny talent, nadpriemernú fantáziu i pozoruhodnú jazykovú kultúru.

Úprimne Vám obidvom želim ďalšie literárne úspechy, v neposlednom rade úspešné zaraďovanie sa do kontextu slovenskej literatúry.

So srdečnými pozdravmi

Ivan Čičmanec

Pilišan

*miestne noviny obyvateľov obce Mlynky.
Vydavateľ: Samospráva obce Mlynky
a Slovenská samospráva v Mlynkoch.*

*Redaktor: Imrich Fuhl
(fuhl@freemail.hu).*

*Za vydávanie zodpovedajú: Starosta
Jozef Havelka a predsedníčka SSvM
Marta Demjénová-Glücková.*

Adresa redakcie:

Starostovský úrad, Mlynky

2098 Pilisszentkereszt, Fő u. 12.

Tel./Fax: (26) 347-515, 347-562.

*Sadzba, grafická úprava a príprava do
tlače: Spoločnosť Fuhl BT, Mlynky.*

*Časopis vychádza (pre miestnych obyvateľov
bezplatne) v náklade 800 výtlačkov. Ďalší
záujemci si ho môžu objednať v redakcii.*

Gregor Papuček Slovenčina moja láska

Po lúkach kvitne veľa krásnych kvetov: čakanky, kľúčky, naháč, sedmokráska, ... Ktorá z tých rastliniek je tvojou svätou, najmilšou? Ktorá z nich je tvoja láska?

Poobhliadni sa trošku vókol seba: vo svete sú aj lúky krásnych rečí ... Ktorá z nich ti je pozhnaním z neba? Ktorá z tých rečí najlepšie ti svedčí?

Tak, ako každej hore patria stromy, tak, ako v búrke blesku patria hromy, ako má rada matka svojho syna, ...

Tak patrú mne každučké slovo matky, tak jej prekrásny jazyk mi je sladký, tak milá mi je moja slovenčina.

Budín 28. február 1999

Zlatko Papuček Predjarie

Fujak si mračí tvár,
blíži sa skorá jar.

Na dvore v mori mlák
ochorel snehuliak.

Pod rúškom nočnej tmy
víchrice utiekli.

Svet nový koncert hrá
a zima - umiera.

Teta Beta

Teta Beta prechádza sa,
Bobík pri nej havká dosť.
A to psíča dotiaľ havká,
kým mu teta nedá kosť.

Lakomý gazda

Bol raz jeden gazda,
hrozne lakomý.
Mal jedného vola,
no a sto koní.
A bol jeden sluha
pri ňom najatý.

Gazda netušil, že
sluha kráľom je,
nevedel, že stratí
svoje imanie.

Kráľ mu zobral vola
a aj sto koní.
Gazda sa ho pýta,
prečo to robí?

Kráľ mu na to vraví:
- Preto, že máš mravy
pokazené, gazda,
že si lakomý!

Tradičné ozdoby J. Pauleňákovej

Na VEĽKÚ NOC sa dievčatá od nepamäti začínajú pripravovať už niekoľko dní, ba i týždňov pred jarnými sviatkami. Pod Pilišom si týždeň pred veľkým sviatkom, na KVETNÚ NEDELU, 10- až 12-ročné dievčatá ozdobili stužkami vetvu bahniatok a

vybrali sa po dedine VYVOLÁVAŤ NOVÉ LETO. Chodili z domu do domu a spievali. Za spev dostali vajcia, z ktorých potom pripravili kraslice pre šibačov. Naša Mlynčanka, teta JULIANA PAULEŇÁKOVÁ, rod. GENSKÁ zhotovuje veľmi zaujímavé kraslice.

- Podobne zdobené vajčička som vidávala u svojej starej matere. Od koho ste sa ich naučili robiť?

- Od svojej mamy. Pamätám sa, ako ich v čase môjho detstva nosieval otec do neďalekého Verešváru predávať tamojším Švábom. Mama ich vyzdobila a otec predal. Čo nám zostalo, to sme porozdávali rodine.

- Mnohí sa v Mlynkoch zaoberali zdobením kraslíc?

- Samozrejme, robil to každý, kto mal šikovné ruky a fantáziu..

- Koľko vás bolo v rodine, že si mamka našla čas aj na takúto prácu?

- Boli sme štyria: tri dievčatá a jeden chlapec.

- Všetky ste sa naučili robiť takéto ozdoby?

- Nie, zaoberám sa tým iba ja..

- Pomáhali ste pri zdobení svojej mame?

- Ani nie, skôr som sa iba prizerala, až neskôr som to aj sama vyskúšala.

- S akými materiálmi pracujete?

- Základom je šašina, ktorá rastie v blízkosti močiarov. Treba ju nechať odstáť, vysušiť, potom očistiť suchú kôru a zostane biela dužina - sitina. Aký je

postup práce? Najskôr dôkladne umyjem vajčičko, potom ho na špičke aj na spodku opatrne naklepem a urobím malé dierky. Obsah vajčička vyfúknem. Na zdobenie používam lesklé papieriky zo salóniek, podľa možnosti s figúrkami. Zbieram ich už od Vianoc. Poriadne ich vyrovnám a pomocou domáceho lepidla z múky a vody ich nalepím na vajčičko. Takto pripravenú kraslicu oblepím sitinou, teda dužinou zo šašiny. Je to síce "babračka", ale nie sú to čary. Treba k tomu len šikovné ruky, trpezlivosť a fantáziu!

- Chodia za vami aj z dediny, aby ste im pripravili takéto pekné ozdoby?

- Pravdaže, najmä vtáčiky, ktoré robím podobnou technikou a ktoré možno použiť aj ako vianočné ozdoby. Mnohí by si ich chceli odo mňa aj kúpiť. Pred Veľkou nocou ma občas pozývajú do kultúrneho domu, aby som deťom ukázala, ako si môžu urobiť podobné kraslice. Ochotne im to ukážem, aby sa toto umenie zachovalo aj potom, keď my už pominieme. Moja dcéra i vnuk si to už vyskúšali a zdobenie im išlo pekne od ruky.

Text: Katarína Királyová
Foto: Rozália Csanádivá

Gregor Papuček

Z minulosti Mlynkov (25)

Je takmer neuveriteľné, že predchádzajúce číslo nášho prekrásneho časopisu *Pilíšan* vyšlo ešte v decembri 1998, teda pred viac ako štyrmi rokmi. O to radostnejšie je, že po tejto dlhej prestávke znovu ožil, a spolu s ním vychádza aj *d'alšia časť seriálu o dávnominulých a minulých udalostiach našej dediny*.

V 24. časti sme písali o *"Situácii Slovákov v Maďarsku a v Mlynkoch po trianonskej zmluve"*. Bola reč aj o *"vrcholčeku"* našej dedinskej spoločnosti, o ľudoch, ktorí síce *neboli rodákmi Mlynkov*, prišli k nám odinakaľ, z cudziny, zato však *oni riadili tunajší život*, volili a hlasovali miesto nás, povedali, čo naši ľudia chcú, čo sa im páči alebo nepáči, ba dokonca *aj určili, čo sme my vlastne zač*. Po tom, čo sme spoznali ich mená

a trošku sme sa s nimi aj zoznámili, dokreslime si obraz postavenia našej dediny a v nej aj tejto *"verchušky"* pomocou niektorých príspevkov časopisu *Pilishegyvidéki Hírek* (Správy z Pilíškej vrchoviny - PHH), ktorý vychádzal v *Kalázi* v rokoch 1927-1936. Je to vlastne obnovenie časopisu *Pilisi hegyvidék* (Pilíška vrchovina), ktorý vychádzal v rokoch 1912-1918.

Časopis PHH vychádzal raz do týždňa, a síce každú nedeľu. Mal nového šéfredaktora (*István Dósa*), a tiež aj novú náplň. *Písali doň nie pilíški Slováci, ale tí druhí, ktorí sa ich silou-mocou usilovali pomadařčiť*. Písali občas aj o našej dedine. Nechajme ich teda prehovoriť, nech nám oni sami porozprávajú, ako to tu toho času vlastne u nás bolo.

Mlynky v zrkadle časopisu *Pilishegyvidéki Hírek* alebo apokalypsa odnárodňovania

Sme po *Trianone*. Zdôrazňujeme to preto, lebo táto skutočnosť výrazne vtláčila svoju pečať jak osudu Slovákov v Maďarsku, tak i celkovému obsahu masmédií, aj pilíškemu časopisu PHH. Svedčí o tom už aj jeho stále motto: *„Okypťené Maďarsko nie je krajinou, celé Maďarsko sú nebesá.“* V úvodnom *„Pozdravnom texte“* šéfredaktor *I. Dósa* píše takto: *„Naším cieľom je predovšetkým pestovať duch vlastenectva... Propagujte nás v kruhu svojich známych. Ak to urobíte, bude to pre nás taká podpora, pomocou ktorej budeme môcť úspešne vykonávať tú prácu, ktorá v konečnom dôsledku bude na osoh nielen pilíškemu okoliu, ale aj tej svätej veci, ktorá je pre nás najdôležitejšia: navráteniu dávných hraníc Maďarska.“* Pozrime sa teda na našu dedinu očami PHH a jeho prispievateľov. Jednotlivé články uverejňujeme bez komentáru.

15. marec 1930

„V Pilisszentkereszte 15. a 16. marca sa uskutočnili oslavy na vysokej úrovni. Ich oduševnenými usporiadateľmi boli: riaditeľ Robert Bartha a učiteľ Győző Janda ml. Úvodom programu odznela krásna slávnostná reč štátnej učiteľky Irén Ölbeyovej. Skutočne peknými myšlienkami naplnená reč v duši prítomných tótskoústych (tótajkú, to jest: po slovensky hovoriacich - pozn. autora) Maďarov vzbudila planúce oduševnenie. Potom tótskoúste deti materskej školy recitovali krásne maďarské vlastenecké básne. Že tieto malé tótske deti tak dobre vedia po maďarsky, to je zásluha manželky Jandu ml., Emilie

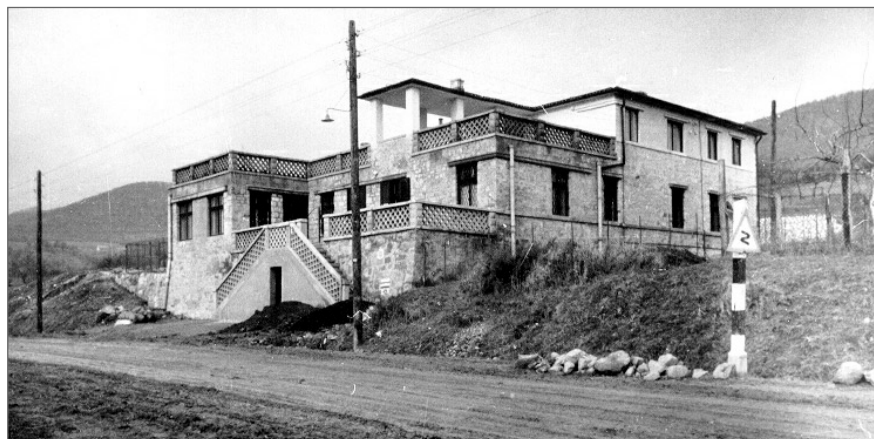
Dudásovej. Aj z úst školákov odzneli veľmi pekné iredentistické básne. Tie pekné iredentistické piesne, Hymnu a verímboha, ktoré sme počuli a ktoré nás oduševnili, našťudoval s nimi riaditeľ Bartha. Potom nasledovala plamenná, vlastenectvom preniknutá záverečná reč riaditeľa Roberta Bartha, počas ktorej z tváre prítomných bolo vidno, že sú to potomkovia kuruckých vojakov Rákócziho. Trojdejstvá iredentistická divadelná hra „Šaňo vyzdravie“, ktorú s oduševnením, únavu nepoznajúcim zanietnim režiroval Győző Janda ml., tiež urobila hlboký dojem na prítomných. Táto oslava 15. marca bola svieža a oduševnená. Z očí obecnstva občas vyronené slzy ukázali, že práca Roberta Bartha a Győzőa Jandu ml. nebola zbytočná. Vznešene krásnou oslavou sa podarilo zo srdca vylákať vreľé a šľachetné city.“

13. apríl 1930

„V Pilisszentkereszte minulú nedeľu v agilnej réžii št. učiteľa Győzőa Jandu ml. sa konalo podarené ochotnícke

predstavenie, na ktorom sa obyvateľstvo dediny zúčastnilo vo veľmi veľkom počte. Predstavená bola iredentistická divadelná hra „Život leventov“. Spomedzi účinkujúcich zvlášť vynikla manželka Jozefa Schleicha. ...“

„V Pilisszentkereszte v pondelok 26. popoludní bola birmovka. V chotári obce na čele sviatočne oblečeného obyvateľstva Győző Janda ml. uvítal biskupa, ktorý v sprievode hl. slúžneho dr. Zboraya a vznešených farárskych hostí medzi špaliermi čestnej roty levente tiahol ku kostolu, pričom miestny orchester požiarňického zboru hral cirkevné piesne. Po slávnostnom kostolnom obrade arcipastier birmoval 224 veriacich. Po skončení skúšok z vierouky hlavný lesný poradca verejnej základiny Sándor Pintér na počesť biskupa dal olovrant. Prípravné práce skutočne podarené slávnosti obce pod vedením Győzőa Jandu ml. vykonali členovia učiteľského zboru, ktorí za svoju obetavú usilovnosť si zaslúžia všetku pochvalu.“

6. september 1930

„**Pilisszentkeresztská púť.** Farský kostol obce Pilisszentkereszt, ležiacej v malebnom údolí Pilišských hôr, ako aj jej farskú budovu patrónka obce Cirkevná základina pekne obnovila. Tradičná szentkeresztská púť bude 14. septembra, v nedeľu, na ktorú srdečne pozývajú horlivý ľud okolia Budapešti. Noví vedúci fary, farár František Mátray (pôvodne Mácha - pozn. autora) podnikne všetko, aby duchovné nároky nášho pobožného ľudu boli uspokojené. Samotné to miesto má za sebou veľkú historickú minulosť. Tu stálo pilišske cisterciánske opátstvo, založené kráľom Belom III. r. 1184, ktoré neskôr získalo veľký význam. V jeho kostole, ktorý dnes už, žiaľ, leží v zrúcaninách, bola pochovaná zavraždená manželka nášho kráľa Ondreja II., Gertrúda, matka našej svätej Alžbety. Po tureckej nadvláde toto sväté miesto obsadili mnísi pavlínskeho rádu, kým dnešný kostol bol postavený z materiálu zrúcaného opátstva r.1800 a dnes patrí pod patronát cirkevnej základiny, ako to dokazuje aj v predsieni kostola vyložený chronisticon”.

12. október 1930

„**Vysviacka kostola v Pilisszentkereszt.** V rámci dôvernej a vrúcnej slávnosti prebehla 6. októbra v Pilisszentkereszt vysviacka kr. verejnou základinou, ako patrónkou renovovaného, historicky pamätihodného kostola. Všeobecne ctený a obľúbený diecesný biskup Lajos Svoy prišiel s prepoštským dekanom Józsefom Millerom a so svojim tajomníkom Follnáthom. V zastúpení ministra kultúry vysviacky sa zúčastnil štátny tajomník dr. Károly Mészáros a ministerský radca Bundt. Obyvateľstvo obce sa oblieklo do sviatočných šiat a slávobránou čakalo svojho arcibiskupa, kde v zastúpení patróna štátny tajomník dr. Mészáros, v mene obce hlavný notár Vilmos Hetényi a v mene

školskej mládeže žiačka Amália Kődmenová víтали populárneho biskupa. Po vysviacke kostola diecesný biskup celebroidal sviatočnú omšu, pri tejto príležitosti okrem vyššie uvedených János Lattyák, dekan z Pilišskej Čaby, Alajos Loczó santovský a František Mátray pilisszentkeresztský farár vypo-máhali. Počas omši biskup mal prekrásnu kázeň, v ktorej povzbudzoval veriacich, aby chodili do kostola a aby uviedli do rozkvetu náboženský život. Po omši na fare prijímal poslanectvá. potom bol verejný obed v Áfrányovom turistickom hoteli. Pri tejto príležitosti sa prihovorili: biskup Lajos Svoy, štátny tajomník dr. Mészáros, farár František Mátray, hlavný notár Vilmos Hetényi, sedliak Michal Bakaj, víťaz Ján Kecskés, hlavný inžinier Sándor Pintér a malorolník Jozef Roob. popoludní v štátnej škole bolo veľmi milé a podarené predstavenie pod vedením štátneho učiteľa Győzőa Jandu ml., konferovala manželka Jandu ml. a riaditeľ Robert Bartha uvítal biskupa, ktorý odchádzal z dediny s milými spomienkami.”

7. jún 1931

„Na Ducha a v poslednú májovú nedeľu v Pilisszentkereszt v prospech kostola usporiadali veľmi úspešné ochotnícke predstavenie. Predviedli trojdejstvomú ľudovú divadelnú hru László Rátkaya „Felhő Klári“. Obecenstvo Pilisszentkeresztu toto pôvabné a príťažlivé predstavenie žiarivými očami a nadchnutou dušou sledovalo až do konca. Režisérom a zároveň aj jednou hlavnou postavou bol štátny učiteľ Győző Janda ml., ktorý je jedným najodusevnenejším a najpracovitejším duchovným vedúcim obce: v škole je vynikajúcim učiteľom, medzi leventami je najlepším inštruktorom leventov, na javisku je prvotriednym režisérom a hercom. Aj spomedzi ostatných účinkujúcich si niektorí zaslúžia po jednej vavrínovej vetvičke. Sú to: Róza

Šípošová, Jozef Schleich, jeho manželka, Štefan Majnič, jeho manželka, Fero Klaus, Jozef Majnič, Július Richter, Štefan Gajan, Martin Seifert, Magda Gostolová, manželka Štefana Balogha, Belo Minárik, Jozef Bakaj a Richterová. Ešte o niekom sa musíme zmieniť, kto síce nevystupoval, kto v pozadí tejto hry bol iba neviditeľnou strunou, ale koho láskavé a povzbudzujúce slová srdce vystupujúcich predsa naplnili smelou, sebadôverou a oduševnením. Touto hybnou silou bol farár František Mátray, ktorý pred rokom prišiel medzi nás, aby bol našou oporou a lampášom. Aj je našou oporou, lebo keď sme sklúčení, dvíha nám srdce k Bohu. A je aj naším otcom, lebo ak sú jeho slová občas aj prísne, ale vždy sa k nám z neho prihovára dobrota, láska a duša. Z mravne a hmotne podareného predstavenia získaných 100 P pán farár František Mátray použil na ciele kostola.”

18. október 1931

„**Turistická schôdza.** V Pilisszentkereszt 11. októbra na terase reštaurácie Áfránya impozantným spôsobom prebehla veľká jesenná schôdza turistov, na ktorej vrchnosť a zároveň aj obec Santov zastupoval hlavný notár Vilmos Hetényi, obec Pilisszentkereszt št. učiteľka Irén Ölbey. Slova sa ujali.....,, žiadali... Hymna a Výzva (Himnusz és Szózat - pozn. autora) pred schôdzou a po nej z hrdiel 150 oduševnených turistov vreľými vlnami sa valili slnečným vzdychom do veľkého nekonečna. Neskôr hrali cigáni, a hostia Pilisszentkeresztu, obdivujúci voľnú prírodu tejto dediny, na najmodernejšiu hudbu krepčili vrždiacimi bagančami. Iba z toho mi bolo veľmi smutno, že za celý ten čas som tam nevidel tancovať ani jeden hejehujový ohnivý maďarský čardáš.”

(Pokračovanie
v nasledujúcom čísle)

Na terase reštaurácie majiteľ a turistického hotelu Gy. Áfránya

Riaditeľ R. Bartha so žiakmi II. triedy ľudovej školy r. 1937

Oslava sviatku patrónov Európy sv. Cyrila a sv. Metoda

Pri príležitosti sviatku patrónov Európy sv. CYRILA a sv. METODA sa 14. februára v našom mlynskom Kostole povýšenia sv. Kríža konala slávnostná slovenská sv. omša, ktorú celebroidali dekan KÁLMÁN ACKERMANN a dôstojný pán ZOLTÁN SZALAY.

My, podpilišski Slováci, patríme tiež k priamym dedičom evanjelizačného diela svätých solúnskych bratov Konštantína-Cyrila a Metoda. Pamiatka svätých apoštolov Slovanov - Cyrila a Metoda - sa zachováva v slovenskom ľude už po viac ako tisícsto rokov. Preto je veľmi potešiteľné, že pri príležitosti ich sviatku sa prvýkrát konala slovenská sv. omša v našej obci. Jej dôstojnosť vyzdvihlo aj vystúpenie miestneho miešaného cirkevného zboru pod vedením kantora Jánosa Kelemenca.

Počas sv. omše kázeň, žiaľ, odznela iba v maďarčine, hoci sv. omšu slúžil po slovensky vdp. Z. Szalay. Poznamenávame, že dôstojný pán Z. Szalay slúži u nás už od septembra minulého roka a je poverený pastoračiou tu žijúcich slovenských katolíkov. Je potešiteľné, že katolícka cirkev nám zabezpečila túto možnosť. Nemôžeme byť však úplne spokojní. Zatiaľ sa totiž miestnym slovenským katolíkom podarilo „vybojovať“ iba to, aby dôstojný pán slúžil po slovensky tzv. „veľkú“ sv. omšu každú druhú nedeľu. Myslíme si, že by bolo samozrejme slúžiť ju každú nedeľu, veď sa jedná o najšľavenskejšiu obec v celej krajine. Navyše, práve Slováci sú pobožní a pravidelne chodievajú do kostola. Tu žijúci Maďari by mali aj naďalej každú nedeľu dve sv. omše.

Pán dekan K. Ackermann vo svojej kázni vyzdvihol misionársky duch oboch svätých a ich zápal pre Božie kráľovstvo. Oboja s nevídaným úspechom vštepovali Kristovu blahozvesť do srdca a myslí slovenských predkov. Súčasne zaviedli reč ľudu do liturgie. Takto sa slovenská reč po hebrejčine, gréčtine a latinčine stala štvrtým liturgickým jazykom. Záverom pán dekan citoval slová pápeža Jána Pavla II. z jeho encykliky „Slavorum apostoli“: „Pravda a sila misijného poslania sv. Cyrila a Metoda vyvierali z hĺbky tajomstva vykúpenia a ich evanjelizačné dielo medzi slovanskými národmi sa malo stať dôležitým článkom poslania, ktoré Spasiteľ zveril všeobecnej Cirkvi až do konca vekov.“

Záverom sv. omše vdp. Z. Szalay prečítal veriacim pozdrav arcibiskupa - metropolitu Bratislavsko-trnavskej arcidiecézy Mons. Jána Sokola. Po sv. omši kňazi, hostia a členovia cirkevného zboru prešli do Slovenského domu, kde ich srdečne pozdravil starosta obce Jozef Havelka. Zároveň zablahoželal páňovi dekanovi K. Ackermannovi, ktorý sa nedávno dožil 66 narodenín. A keďže v tento deň bol aj sviatok sv. Valentína, pozdravil aj hostí a odovzdal im krásne cyklámeny. Potom sa sálou rozvzuchala obľúbená slovenská pieseň hostí v prednese miestneho pávieho krúžku.

Bol to prvý a veľmi dôstojný sviatok svojho druhu, pripomínajúci nám pestovanie cyrilo-metodského dedičstva. Dúfajme, že sa zrodí nová tradícia, ktorá zapustí v Mlynkoch pevné korene. Veríme, že o rok veriacich už aj v ich materinskej reči povzbudia k tomu, aby si aj naďalej chránili a pestovali toto jedinečné dedičstvo svojich predkov!

Text a foto: Ildika Fúziková

Senváclavčania sa chcú učiť od nás

Organizácia Slovákov v Mlynkoch v spolupráci so Slovenskou samosprávou v Mlynkoch a Združením a regionálnym kultúrnym strediskom pilišských Slovákov (ZRKSPS) usporiadala priateľské stretnutie s desiatkami obyvateľov obce **Senváclav** (Pilisszentlászló). K tomuto aktu prehľbovania podpilišského priateľstva slovenských aktivistov, veriacich a členov *slovenských pávích krúžkov* oboch obcí došlo najmä preto, aby hostia (podľa ich vlastných slov) „*odkukali*“ od svojich hostiteľov „*tajomstvo Mlynčanov*“ – nakoľko v prípade našej dediny ide

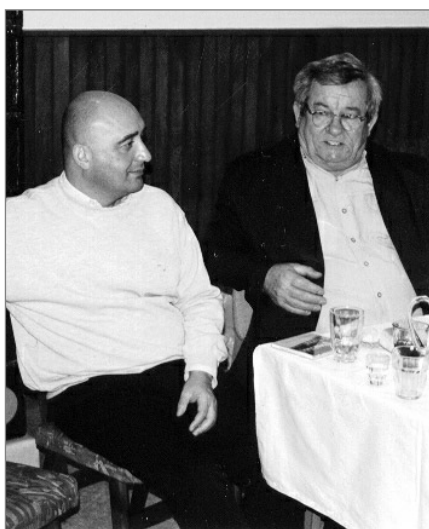
o najslovenskejšiu lokalitu nielen pilišskej regiónu, ale celého Maďarska. Podľa Senváclavčanov od Mlynčanov sa dá všeličo naučiť, veď vraj „*veľmi dobre vedia, ako na to*“ - najmä v národnostnej oblasti.

Stretnutie sa začalo v kostole *slovenskou letániou* pod taktovkou nového dvojazyčného kaplána našej farnosti zo Slovenska **Zoltána Szalayho**, ktorý je ochotný pravidelne celebroidovať *slovenské omše nielen v Mlynkoch*, ale všade tam, kam ho pozvú. Sympatický mladý kaplán to potvrdil aj na agapé usporiadanej v *Slovenskom dome*,

sídle hostiteľských organizácií a volebných zborov. Tu padlo nemálo slov o spomínanom *tajomstve* a o rôznych formách spolupráce, motormi ktorej by mali byť ako miestne slovenské samosprávy, tak aj naša občianska sféra, „*zväzacké zázemie*“, čiže pobočky *Zväzu Slovákov v Maďarsku*.

No a dozaista by sme mali pocít nedostatku, keby sa vydarené stretnutie neskončilo neviazanou besedou, *spoločným spevom* a veselými chvíľami pri bielych stoloch.

Text a foto:
Imrich Fuhl

Na fašiangovom bále pilišských Slovákov

Takmer tristo Slovákov z *Mlynkov, Čtívu, Kestúca, Moďoróšu, Hute, Ostrihomu, Pilišskej Čaby, Santova, Senváclavu* a *Šárišápu* sa zišlo počas tohoročnej fašiangovej sezóny v kultúrnom dome obce *Moďoróš*. Vyparádených hostí **Fašiangového batôžkového bálu pilišských Slovákov** úvodom privítali predseda *Slovenskej samosprávy v Moďoróši*, člen *Valného zhromaždenia Celoštátnej slovenskej samosprávy (CSS) Pavol Hévízi* a starosta hostiteľskej obce **Tibor Prohászka**. Pozdravné slová predniesli aj predseda CSS **Ján Fuzik**, regionálna radkyňa CSS **Mária Nagyová** a predseda hlavného gestora podujatia, čiže *Združenia a regionálneho kultúrneho strediska pilišských Slovákov (ZRKSPS)*, starosta našej obce **Jozef Havelka**. Rečníci hovorili o potrebe prehlbovania pocitu spolupatričnosti Slovákov spod Piliša,

resp. z *Peštianskej* a *Komáromsko-Ostrihomskej župy* a poukázali na význam podobných podujatí, zdôrazňujúc, že *ples Pilišanov predstavuje takú šlachetnú tradíciu, ktorá môže v značnej miere prispieť k tomu, aby sme sa hrdo hlásili ku svojej slovenskosti*. Hrejivé pocity zo stretnutia a vzájomného posilňovania sa iba stupňoval spoločný prednes širokoďaleko známej **Pilišskej hymny** a vystúpenie **miestneho pávieho krúžku**, v ktorom spievajú i príslušníci mladších generácií, vrátane školákov. Potom už nastal na tanečnom parkete obrovský ruch, ktorý ako-tak utíchol až pri polnočnom *losovaní tomboľy*. Veselá zábava pod taktovkou multikultúrnej dychovky **Pilischer sramli z Verišváru**, ktorá má vo svojom repertoári množstvo slovenských piesní, trvala „až do rána bieleho“...

Text a foto: Imrich Fuhl

Po Fašiangoch o Barborke Čivania v Mlynkoch

Koncom tohoročnej fašiangovej sezóny bolo v našom Slovenskom dome veľmi veselo. Pravda, zábavy sa konajú aj inokedy. Ba ani to nie je zriedkavosťou, že Mlynčania sa zabávajú spolu s Čivanmi, a predsa... Také spomienky na oslavy Barborky, sviatku baníkov (4. decembra), nepočuť každý deň. Podstata historiky, ktorú nám exkluzívne porozprávali očití svedkovia, spočíva v tom, že na Barborku čívске ženy bez mužského sprievodu chodia po pivniciach. Ak sa medzi nimi predsa objaví nejaký odhodlaný alebo iba neinformovaný chlap, nuž ženy sa kolektívne presvedčia o jeho mužskosti... Netreba vraj myslieť na nič zlé, iba ho vyzlečú a „opáčia“.

Členovia mlynskeho pávieho krúžku a slovenského klubu už tradične oslavujú Barborku v čívskych pivniciach, akože aj Čivania už tradične opätujú ich návštevu počas fašiangov. Nebolo tomu inak ani tentokrát, keď im do tanca hrala mini-kapela čívského harmonikára **Ladislava Hubačeka**. Z fotografií to asi nevysvitne, ale roztancovaní, veselí a samopašní Pilišania sa už tešia na čívsku Barborku.

Text a foto: Imrich Fuhl

Vinšujeme vám... Na Veľkú noc

Šibi, ryby, masné ryby,
kus koláča od korbáča.
Kázal kadlec aj kadlečka,
aby dali tri vajíčka.
Jedno biele, druhé čierne,
a to tretie zafarbené,
to je moje potešenie.
Aj kus baby, aby boli naši radi.

^x
**Šibi, ryby, masné ryby,
dávaj vajcia, vymieňaj sa!
Ak mi nedáš dve vajíčka,
daj mi aspoň makovníčka.
Ešte k tomu groš,
aby bolo dosť.**

^x
K radu ďalších vinšovníkov
aj ja podľa dobrých zvykov
pripojiť chcem - keď nie inšie -
aspoň svoje skromné vinše:
Pekné sviatky, dobrú zrodu,
ženám čerstvú, sviežu vodu,
mužom tiež nech sladko je,
nech si vyjdú na svoje.

**Prijmi náš pozdrav krátky
na veľkonočné sviatky.
V zdraví ich dobrom preži,
veselý, šťastný, svieži!**

Sviatky plné milosti,
požehnaní hojnosti
od vzkrieseného Spasiteľa
rodina naša s láskou žela.

**Vzkriesený Pán
nech je ti sám
radosti zdrojom
v živote tvojom.**

Veľká noc pred dvermi,
ostaňte, chlapci, verní -
i napriek dievčat kriku -
dobrému svojmu zvyku.
Dievčatám veľa vody
a chlapcom málo škody!

**Na Veľkú noc v mojom vinši
nemôže byť pozdrav inší
ako: Dobrú kúpačku
aj s výslužkou do vačku!**

Prijmite pozdrav milý
na sviatky Veľkej noci.
Pán daj vám zdravie, sily
buď vám vždy na pomoci.

**Pálenka s vodou
dnes patria k sebe,
nelež na ceste,
rýchlo sa preber.**

Pozbieraj z asfaltu
voňavky, parfémy,
naprav si kravatu
a nelež na zemi!

**Čo si to, človeče,
čo si to za chlapa,
keď si sa rozhodol
na ceste zachrápať.**

Veľká noc, Veľká noc,
ďaleko je do Vianoc,
kto má trochu umu,
naleje si rumu,
ak má prísť aj opička,
ďalší chod - borovička.
Len povahy krotké
dajú prednosť vodke.

**Kto chce pekne voňať,
otvorí si koňak.
Kto má vyššie ciele,
ten popíja biele.
Len víťazi na páske
dostávajú šampanské.
No za dobrý čin,
môže byť aj gin.**

Vajcia sú natvrdo,
dievky tie sa tešia,
môžu byť od rána
už úplne bez šiat.
Veď budú dnes úplne mokré,
určite sa ujde
aj nejednej svokre.

**Skôr než domov prinesieš
pár farebných vajec,
poriadne sa pred šibačkou,
poriadne sa najedz.**

**Inak by si ľahko mohol
prineŕ len opičku,
nezabudni k pálenke
občas aj vodičku.**

Ženám veľa vody,
chlapcom veľa vínka,
deťom nech vo vrecku
zopár mincí cinká...
Pálenka a voda
dnes patria ku sebe,
na mokré vlasy
už netreba hrebeň.
Pálenka a voda
dneska budú vládnuť.
Keď bude ťažko stáť,
môžeme si i sadnúť.

**Pekný bozk na líčko,
netvár sa tak hrdo.
Do vrecka vajíčko,
najradšej na tvrdo.**

Môže byť červené,
žlté či modré,
len si ty poriadnu
halúzkou odrež.

**A keď ňou dievčatá,
po sukni pohladíš,
určite sa stretnú
tie vaše pohľady.**

Na Veľkú noc veľa vody,
vôbec ti to neuškodí,
aj na teba čaká
neprijemná mláka.
Na Veľkú noc veľa vody,
vôbec ti to neuškodí,
zo spodu, aj z vrchu,
čakaj chladnú sprchu.

**Halúzkou po zadku,
pálenku odzátokuj,
starosti za chrbát,
nič večne netrvá.**

Halúzkou po zadku,
voňavku do vlasov,
nože sa ponúkni
farebným koláčom.

(Vinšujeme vám, Vyd. Trian,
Banská Bystrica, 1992)